

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ**ФОРУМ**

КЪМР-ни Башчысы Юрий Коков Петербургда пленар жыйылыуыгъа къатышханды

Тюне Петербургда халкъла аралы экономика форумну пленар жыйылыуу болганды. Анда Россей Федерацияны Президенти Владимир Путин селешгенди. Жыйылыуу ишине КЪМР-ни Башчысы Юрий Коков да къатышханды.

Президент кыралны андан ары алжаусуз айный барыууна себеплик этерик мадарланы бир талайын баямлагъанды. «Экономикада бек кыйын проблемалардан кутулурга Россейни къолундан келгенди. Жууукъ заманлада ол ёсуп тебирер деп ышанабыз. Биз резервлерибизни сакълап алабыз, капиталны кетгени азайганды: 2015 жылны биринчи квартал бла тенгештиргенде, беш кереге. Инфляция да тюше барады», -дегенди.

Импортну алышындрыуу программаларын жашауда бардыруу юсюнден айта, Владимир Путин «ол сырьедан башка экспортну кёбейтиуге, Россейли компаниялагъа деменгили производство эмда технология биригиулеге къошулурга онг берген бек магъаналы кезиудю. Экинчилеча угъай, кючлю эмда кыйыматлы партнёрлача», -деп

чертгенди. Кырал башчы кеп да бармай Стратегиялы айныу эмда баш магъаналы проектле жаны бла совет кыраллыгын да айтханды. Жангы институт экономикада бла социальный сферада структуралы турлениуле бла байламлы баш ишлени кюлгъа аллыкъды. Ол санда ишни хайырлыгын кетюрюк, предпринимательликни айнытуу, гитче эмда орталыкъ бизнесе себеплик этиу эмда аллай башка жумушла бла да юреширикди.

Ол борчла бир ведомствону оноууна сыйынмайдыла, ол себепден регионланы бла муниципалитетлени къатышууларын излейдиле. «Социальный магъаналы кырал программалада, ол санда саулукъ сакълау, билим бериу, жашау журтла бла байламлы болганлада, 2020 эмда 2025 жыллагъа къаллай кёрюмдюле болдуртурга, алагъа жетер ючюн не мадарла этерге белгиленгенлери шарт кёрюстюлген проектге энчи эс бурулулукъды», -деп къошханды сезюню ахырында Владимир Путин.

ТЮБЕШИУЛЕ

Табийгъатны аяулу хайырланууну амаллары сюзюлгендиле

Петербургда ХХ халкъла аралы экономика форумну чеклеринде КЪМР-ни Башчысы Ю.А.Коковну бла Россей Федерацияны табийгъат байлыкъла эмда экология министри С.Е.Донскойну иши тюбешиулер болганды. Ала табийгъат байлыкъланы сакълауу, аланы аяулу

хайырланууну онгларын, регионда экология кюркюсузлукъну кючлендириуню, суу жагъаланы бегейтиуню мадарларын сюзюлгендиле, зыбыр коммунал къалгъан къулгъанла бла байламлы республикалы программаны жарашдырыргъа кереклисин белгилегендиле.

Север-Запад федерал округну регионлары бла байламлыкъланы кючлендирирча

Санкт-Петербургда ХХ халкъла аралы экономика форумну кезиунде КЪМР-ни Башчысы Ю.А.Коковну, Россей Федерацияны Президенти Север-Запад федерал округда Толу эркинликке келечиси В.И.Булавинни, Санкт-Петербург шахарны губернатору Г.С.Полтавченкону иши тюбешиулер болганды. Анда КЪабарты-Малкъарны бла Север-Запад федерал округну субъектлерини араларында бирге ишлеуно кючлендириуню, Санкт-Петербург бла сатыу-алыу-экономика, илму-техника эмда гуманитар байламлыкъланы юсюнден эки

жанлы келишимни толтурууну онглары сюзюлгендиле.

Тюбешиуге къатышханла АПК, туризм, промышленность, социальный жаны бла эмда эки жанына да хайырлы болурга боллукъ башка бёлюмледе бирге ишлеуно андан ары кенгерте барыргъа кереклисин айырып айтхандыла. Ушакъгъа Санкт-Петербургну Законодатель жыйылыууну председатели В.С.Макаров да къатышханды.

КЪМР-ни Башчысыны бла
Правительствоосу
пресс-службасы.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю.А.Коковну Медицина ишчини кюню бла АЛГЫШЛАУ

Багъалы шухъла!

Огурлу да, сыйлы да жумушка –саулукъ сакълау – битеу жашауларын жоралагъанланы барысын да Медицина ишчини кюню бла жюрегимден кызыу алгышлайма.

Медик болуу – кудурет берген хунерди деп, алай саналады да, ол кертиди. Сиз боюнугузга алган борч кыйынды эмда жууаплыды. Анга кюч-къарыуу, сынауну, билимни, жюрек халаллыкъланы да толусунлай берирге тошеди. Акъ халатлы одалланы жан аурута билгенлери, жумушакъ къарамлары бирде дарманладан да иги багъадыла.

Сайлагъан усталыгъыгъызга кертичи болгъа-

ныгъыз, анга жууаплы кёзден къарагъаныгъыз, саусузгъа сакълыгъыгъыз, кыйгырыуугуз ючюн сау болуугуз. Биз да кеси жаныбыздан саулукъ сакълау ишине кыйыматлыгын кетюрюге, медицина жумушла хар кимге да бирча жетерча, тынгылы болурча этиуге, бу сферада ишленлени жашау къолайлыкъларын игилендире барыуга, алагъа тап урунуу эм жашау болумла кырауга мындан ары да уллу эс бурганлай турлукъбуз.

Республиканы медиклерини барысын да алгышлай, харкюнюк ишлеринде жетишимле, саулукъ, насып, жюрек ыракатлыкъ тежейме!

Медицина ишчини кюнюне аталгъан материалны 4-чю бетде окугъуз.

Ачыкълык

Юрий Коков Къабарты-Малкъардан шимал ара шахарыбызда окугъан жаш тёлю бла юч сазгъатны селешгенди

Санкт-Петербургда КЪМР-ни Башчысы Юрий Коков Къабарты-Малкъарны жаш тёлюсю, кыралны север жанында ара шахарыны вузларыны студентлери бла тюбешгенди. Юч сазгъатны баргъан ушакъланы кезиунде регионну социальный сферасын бла экономикасын айнытууну онгларын, жаш тёлю кырал политика Къабарты-Малкъарда къалай бардырылганыны, къошакъ иши жерлени юслеринден

да айтылганды. Студентле эл мюлкде, промышленный кластерде, турист-рекреация комплексе инвестицияла бла халны билдирге сыйгендиле.

Тюбешиуге къатышханлагъа айланып, Юрий Коков билимлери, усталыкълары да бийик болгъан кадрла жетишмегенлерин эсгертгенди. Власть органла окуулу, хунерли, итинуюкълери, тапныулулкълары болгъан жаш адамлагъа мындан ары

да хар жаны бла да себеплик этериклерине ышандыргъанды.

Ахырында Юрий Коков студентлеге сессияларын тежейгенди, ала чынтты профессионалла боллукъларына, республиканы бла кыралны айныуларына тийишли юлюш къошарыкъларына ийнанганын билдиргенди.

КЪМР-ни Башчысыны бла
Правительствоосу
пресс-службасы.**Жазыуу-2016****Багъалы окуучула!**

2016 жылны экинчи жарымына жазылыу бошала турады. «Заман» газетге жазылыууны связыны почта бёлюмлеринде жарашдырыргъа боллукъду.

ЗАМАН**Жазылыргъа ашыгъыгъыз!**

Къабарты-Малкъар Республиканы къырал сауғалары бла сауғалауну юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Саулыкъ сакълауну айнтыуға улуу къыйын салганлары, бийик профессионал усталыклары эмда кеп жылланы ахшы ишлегенлери ючюн

сыйлы атла атаргъа:

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы врачы»

Дыгов Владимир Мусаевиче – Къабарты-Малкъар Республиканы Саулыкъ сакълау министрствосуну «Республикалы клиника больница» къырал бюджет саулыкъ сакълау учреждениясыны хирургия торакальный бёлюмюно врачына-торакальный хирургуна

Тутуков Аслан Борисовиче – Къабарты-Малкъар Республиканы Саулыкъ сакълау министрствосуну «Республикалы клиника больница» къырал бюджет саулыкъ сакълау учреждениясыны хирургия торакальный бёлюмюно таматасына, врачына-торакальный хирургуна
Удалова Ольга Николаевнага – Къабарты-Малкъар Республи-

каны Саулыкъ сакълау министрствосуну «Наркология диспансер» къырал бюджет саулыкъ сакълау учреждениясыны баш врачыны медицина жаны бла орунбасарына

Эфендиланы Хамитни жашы Илиясха – Къабарты-Малкъар Республиканы Саулыкъ сакълау министрствосуну «1-чи номерли шахар клиника больница» къырал бюджет саулыкъ сакълау учреждениясыны врачына-хирургуна,

«Къабарты-Малкъар Республиканы саулыкъ сакълауну сыйлы ишчиси»

Ашуева Зухра Магомедовнага – Къабарты-Малкъар Республиканы Саулыкъ сакълау министрствосуну «Туберкулёздан багыуу жаны бла диспансер» къырал бюджет саулыкъ сакълау учреждениясыны баш медсестрасына

Мацухова Озират Хасанбиевнага – Бахсан шахар округну бла Бахсан муниципал районну «Ара район больница» къырал бюджет саулыкъ сакълау учреждениясыны хирургия бёлюмюно санитарканына.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Ю.КОКОВ
Нальчик шахар, 2016 жыл 16 июнь, №73-УГ

Сауғалау

Россей Федерацияны Президентини 2016 жылда 11 июньда чыгарылган 282-чи номерли Указы бла **Кудалиев Мухамед Хамзетович** «Нальчикский» халыуа завод» акционер обществону баш директору- агропромышленный комплексни айнтыуға къыйын салганы эмда кеп жылланы ахшы ишлегени ючюн **Шуёхлукну ордени** бла сауғаланады.

ПАРЛАМЕНТ

«Законопроектлери бизни тынгылылыкларын федерал арада да белгилегендиле»

КъМР-ни Парламентини кезиулю пленар жыйылуунда депутатла быйылны биринчи кварталында республикалы бюджет къалай толтурулганын сюзгендиле эмда бир-бир законлага тюзетиуленни тинтип, къабыл кёргендиле. Кенгешни спикер Татьяна Егорова бардырганды.

Биринчиден, **Мадина Тхагалегованы** КъМР-ни судьяларыны квалификация коллежиясында жамауатны келечисини полномочиялары болжалдан алгъа тохтатылгандыла. Законлукъ эм право низам жаны бла комитетни башчысыны экинчиси **Михаил Кривко** билдиргенча, муниципал ишге киргени бла байламлы Тхагалегова бу къуллукъдан эркин этиуню юсюнден заявление бергенди.

Депутатла «КъМР-ни бир-бир законларына тюзетиуле кийриуню юсюнден» законну тинтип, аны 1-чи эм 2-чи оқылуларын да къабыл кёргендиле. Анда сёз социал жумушланы юслеринден барады. Законопроект бу кюнледе Парламентде «тёгерек столда» сюзюлюп,

жууаллы органлага эсгертиуле этилген эдиле («Заман», 2016 ж., 16 июнь, №115). КъМР-ни урунуу, иш бла жалчытыу эм социальный къорулау министрлиги **Тюбейланы Альберт** айтханыча, 2015 жылда 29 декабрде «РФ-ни бир-бир законларына, алада социал болушлукну адрес халда эм адамны къолайлыгына кёре бериуню жорукъларына тюзетиуле кийриуню юсюнден» 388-ФЗ номерли закон къабыл кёрюлгенди. Республикалы праволу база да анга келиширча этилде. Алай бла сабийлеге пособиаланы телёу эмда школгъа дери билим берюу учреждениялада балаларын оқытхан ата-аналагъа къоранчларын къайтарыуну нызамы тюрлендирилгенди. Энди бу къырал болушлукъ къолай-

болсада къырал болушлукъгъа тийишлидиле», - дегенди ол.

Депутат **Барасби Карамурзов** а 1200 сом телёулени этерге жетерикмиди деп сорганды. Альберт Исахович айтханыча, башха регионлада да ол быллай ёлчеме тохташдырылганды. «Специалистлени 65 проценти андан да аз алып тургандыла», - деп къошханды.

Татьяна Егорова уа, законопроект бу кюнледе «тёгерек столда» сюзюлгенин белгилеп: «Школгъа дери билим берюу учреждениялада сабийлерин оқытхан ата-аналагъа компенсация заманында къайтарылмай, борч жыйылганды

калы праволу база федерал излемлеге келишдирилгенди. «Законда «жаш телю политика» деген ангылам шарт тохташдырылады, аны жорукълары кенгертилгендиле», - дегенди ол.

Ызы бла 2016 жылны биринчи кварталында республикалы бюджет къалай толтурулганы сюзюлгенди. Финансла министр **Заур Лихов** келтирген шартлагъа кёре, аны файдалары 5,7 миллиард сомдан асламдыла. Ол а жылны планыны 23,7 проценти тенгли бирди. Ол санда налогла - 2,7 миллиард, хакъсыз берилген ахча 2,8 миллиард болгандыла. «Ала былтырны бу кезиуюу

Культура, граждан обществону институтларын айнтыуу эмда асламлы информация органла жаны бла комитетни башчысы **Борис Паштов** а акция товарла ючюн налогну бюгонча иги жыйышдырыгъа онг боллукъмуду, деп сорганды. Дагъыда республиканы къырал борчу ёсюп барганына эс буруп, аны тохтатырча мадарла кереклисин чертгенди. Заур Лихов айтханыча, акция товарла ючюн налог телёмей арт жыллада улуу борч жыйылганды. «Алай халны игилиригине ышандыргъан мадарла этебиз», - деп къошханды ол.

Къырал борчну юсюнден айтханда уа, багъалы банк кредитлени учуз бюджет кредитле бла алышындырыуу иш тамамланады. «Борч ёсгенди, алай биз аны контролда тутабыз. Быйыл а энта улуу къоранчла этилгендиле, сёз ючюн, Перинатал араны къорулушу битдирилге керекди», - дегенди министр.

Жыйылууда депутат **Мухамед Кудалиевни** РФ-ни Къырал Думасыны Сыйлы грамотасына кёрюзторге оноу этилгенди. Регламент, депутат этика эмда Парламентни ишин къоруу жаны бла комитетни башчысы **Кансаланы Елена** Мухамед Кудалиев законла чыгарыуучу органы юч чакъырылууну депутаты болганын, праволу актаны жарашдырыуға улуу къошумчулукъ этгенин, жандаурулукъ иш бардырганын чертгенди.

Ахырында Татьяна Егорова жаз башы сессия бошалганын, ахыргы жыйылуу 28 июньда бардырыллыгын эсгертгенди. «Биз сессияны иги кёрюмдолоуу бла бошайбыз. Бу кюнледе депутатларыбыз жарашдыргъан энта бир башламды бизни проектлерибизни тынгылылыкларын федерал арада да белгилегендиле», - дегенди.

Спикер, бу кюнледе къырал органлада ишлегенлени спартакиадалары бошалганын белгилеп, Парламентни командасын экинчи жерге чыккыны бла агышлап, депутатлагъа, Аппаратны, Жаш телю палатаны келечилерине ырызыйлыгын айтханды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

лыгы республикада жашау этерге жетерик ахчаны бек аз ёлчеминден гитче болгъан юйорлеге берилликди.

Элдеде устазлагъа коммуналный жумушла ючюн компенсация жашау журтну кенглигине кёре телене эди да, энди бу болушлукну алгъанлагъа барысына да 1200-шер сом берилликди. Башха жангычылыкъла «Урунуу ветераны» деген сыйлы атны атау эмда кеп къатлы юйлеге ремонт ючюн телёулеге льготаланы тохташдырыуу бла байламдыдыла.

Законопроектни сюзю, депутат **Сергей Карныш** шахарда жашап, алай элдеде школлада ишлеген устазлагъа да жашау журт коммуналный телёулеге компенсация берюну юсюнден сагъыш этерге чакъырганды. «Ала кеп тойюлдюле,

да, биз жууаллы органлага жашау аны кетериге кереклисин эсгертгенбиз», - деп чертгенди.

РФ-ни стандартизация жаны бла законларына тюзетиуле кийрилгенлери бла байламлы 4 республикалы законнга да тюзетиуле хазырлангандыла. Законну проекти бла шагъырей эте, Аграр политика, экология, табийгъатны хайырлануу эм жер бла байламлы халла жаны бла комитетни башчысы **Мокъсъланы Кемал** документде стандартизацияны юсюнден жорукъла бир халгъа келтирилгенлерин белгилегенди.

«КъМР-де жаш телю политиканы юсюнден» законнга тюзетиуле да 1-чи эм 2-чи оқылуларында къабыл кёрюлгендиле. Билим берюу, илму эм жаш телюно ишлери жаны бла комитетни башчысы **Светлана Азикова** айтханыча, республи-

тенглешдиргенде, 637,7 миллион сомгъа кёбейгендиле», - дегенди ол.

Къоранчла 6,4 миллиард сомгъа жетедиле, жылны план кёрюмдолоуу 23,7 процентте толтурулгандыла. Ахчаны асламы социал жумушлагъа къоратылганды, ол санда айлыкны, торлю-торлю пособиаланы телёуге, билим берюу, саулыкъ сакълау сфералагъа. Бюджет 692 миллион сом дефицит бла къуралганды, министр айтханыча, республиканы къырал борчу 8,4 миллиард сом болганды.

Докладны сюзю, депутат **Арсен Маремук** буз уруугъа къажау ракетала сатып алыргъа ахча бёлюннгенмиди, деп сорганды. Министр айтханыча, бу жумушлагъа 10 миллион берилгенди, ол санда 3 миллион кредит борчну жабаргъа.

КЪАРАУ

Энчи комиссия эки санаторийде да кёргенни жаратханды

КЪМР-ни Правительствосуну Председателини биринчи орунбасары, Сабийлени жай солууларын къурау, саулукуларын кючлендириу, иш бла жалчытуу жаны бла республикалы комиссияны таматасы **Муаед Дадов** «Кавказ» эмда «Долинск» санаторийлеге барып, алада халны кеси кёргенди. Аны биргесине КЪМР-ни урунуу, иш бла жалчытуу эмда социальный къоруулау министри **Тюбейланы Альберт**, Хайырланыучуланы эркинликлерин къоруулау эмда адамны ырахатлыгы жаны бла

анла турган отоулага къарагъандыла, ундурукъланы, тешеклини да тинтгендиле, аш-сууну, ойнаучу майданланы да кёрюп чыкъгъандыла. Учрежденияны шёндюголю излемлеге келишген спорт комплекси, футбол эмда баскетбол майданлары, сабийле олтуруп солурча жапмалары, узакъ эмда къысха дистанциялага чабарча энчи жолукълары, дагыда кёп башха затлары бардыла. Тренерлени жараулары да тынгылы бардырырга битеу онгла къуралгъанларын уллу жо-

къурайдыла. Автобуслары бла Нальчикни аймак жерлерине, солуу эмда культура паркда аттракционлага, Чирик кёллеге, Чегем чучурлага да элтедиле. Бек уллу эс къорккуузулукъга бурулады. Полициячыла, кечекюн демей, солуу базаны территориясында айланып, халга къарайдыла.

«Долинск» санаторийде уа бусагъатда Чечен Республиканы келечилери солуйдула – битеу да 400 адам. Ала бери биринчи кере келмейдиле. Аны бошдан сайламагъандыла. Бек аймак жерде, Нальчик черекге жууукъда, орналгъанын жаратадыла. Керти окуна, санаторийни тюрлю-тюрлю терекле къуршаладыла. Ала не къызы кюнде да салкынлыкъ бередила. Тёгерекде тазалыкъ, тизгинлилик, ариу голле кёзню къууандырадыла.

Алгъаракълада уа жалгъан кырдыгы бла уллу спорт майдан да ишленгенди. Сабийле футбол, волейбол да ойнайдыла. Аны бла бирге административ мекамда жыйылыула бардырырча уллу, ариу зал да ачылыпды. Анда документли эмда суратлау фильмлеле кёрюктюледиле. Культура-асламлы ишле бардырырча энчи план да жарашдырылгъанды.

Сабийлени аш-сууларына да уллу жууаппылыкъ бла къарайдыла. Кюннге беш кере аууландырадыла, кёгетле, жемишле да кёп бередила. Аш этиючюле сынаулары уллу болгъан адамладыла. Къорккуузулукъну жалчытуу жаны бла битеу мадарла этилгендиле.

Комиссия эки учрежденияны хазырлыкъларына ыразы болгъандыла. Аны бла бирге Муаед Алиевич сабийлени къорккуузулукъларын бютюнда кючлендирирге, культура-асламлы ишлени планын андан да бай этерге, аш-суу жалчытууну мониторингин дайым да бардырырга кереклисин айырып айтханды.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.
Суратны автор алгъанды.

Шимал Кавказ кюн сайын

33 юйор фермагъа-къырал грантла
Къарачай-Черкесни Эл миюк министерствосуну малчы юйор фермалага ахча бла себеплик этиюну программасына кёре бардырган конкурсну эсеплерин чыгаргъанды. Алай бла 33 миюкге битеу да 72 миллион сом берилликди, деп билдиргенди республиканы Правительствоосуну келечиси.

Фермерлеге грант халда юлешинген ахча 8 миллион сомга жетеди. Аны ала миюклерин жангыртууга, этни жарашдырган объектлени къурулушларына, техника, оборудованине, къумалы малла алырга да къоратырга боллукъдула.

Бусагъатда министерство эл миюк потребитель кооперативлеге грантла бла болушуу жаны бла конкурс бардыра турады, деп айтылады ведомствону сайтында.

Германия Ингушетияда сют завод сюерге умутлуду

Германияны бизнесменлери Ингушетияны жеринде сютден ашарыкыла жарашдырыучу завод ишлер умутлудула, деп билдиргенди республиканы Экономиканы айнытуу министерствосуну пресс-службасындан. «Ведомствону башчысыны орунбасары Ася Кадиева бла тюбешулеринде Германиядан инвесторла предприятияны хазыр проектти бла шагърей этгендиле», - деп айтылады билдириуде.

Кадиева республиканы Экономиканы айнытуу министерствосу ол проект Ингушетияны жеринде жашауда бардырылырына хар не жаны бла да себеплик этеригине ышандыргъанды, дегендиле пресс-службада.

Грозныйде уллу орамладан бири Мохаммед Алийни атын жюрютюрюкдю

Грозныйде проспектледен бирине быйыл 3 июньда 74-жылгында өлген ойхылыкъ боксчу Мохаммед Алийни аты аталгъаны юсюнден Instagramda Чечен Республиканы башчысыны къуллугъун толтурган Рамзан Кадиров билдиргенди.

«Биз деу спортчуладан бирини атын ёмюрлюк этерге суйгенбиз. Грозныйни мэри Муслим Хучиевге шахарыбызда бек ариу орамладан бирини сайлаганы ючюн жюрек ыразылыгымы билдиреме, — деп жазгъанды Кадиров».

Спортчуланы къылыкъларын тинтгендиле

Махачкъалада дагыстанлы спортчуланы республикада, андан тышында да бардырылган спорт эришуулени эмда башха жыйылыулары кезиулеринде кеслерин калай жюрютгенлерине атап кенгеш бардырылгъанды.

Аны ача, Дагыстанны миллет политика жаны бла министри Татьяна Гамалей бу тюбешу Шимал Кавказдан спортчула тюрлю-тюрлю эришууледе кеслерин тапсыз жюрюткен кезиуле терк-терк бола башлагъанлары ючюн къуралгъанын чертгенди. «...Биз фахмулу жаш адамларыбызны къадарлары бузулгъанларын, алага спортдан кетерге тюшерге боллукъун, бек башы уа- республиканы атына кир жагългъанын ангыларга эмда аны ючюн жууаппы болгъаныбызны сезерге керекбиз», - дегенди ол.

Жол ючюн энди хакъ теленирикти М-4

«Дон» трассаны Краснодарны бла Дондагы Ростовну араларында кесегин жангыртууга 7 миллиард сом бёлюнюрюкдю. Аны төлеген инвестор – Тюзюнлей инвестициялары россейли фонду – жолну ол кесегинде жюрюгенледен хакъ алынырыгыны юсюнден билдиргенди. «Аллай оноуну РФ-ни Правительствосу къабыл кёргенди. Жыйылган ахча «Автодор» къырал предприятияга тюшерикди», - деп жазылыпды «Спидометр» сайтында.

Волгоград Къытайга 300 тонна продукция жиберликди

Волгоградны «НикоМаг» химия заводу Къытайга магнийни гидроксидинден 300 тонна (17 миллион сомга) жиберликдени юсюнден келишим толтурулуп башланганды, деп билдиргендиле ТАСС-ха компанияны пресс-службасындан.

«Бу химия продукциядан Къытайга алгын да жиберилип турганды, алай, келишимге кёре, шёндюча кёп бир заманда да угъай», - деп ангылатханды компанияны келечиси Валерий Таран.

Кюзюк битимлени тирлиги бай болургъа ушайды

Сакъ жаууна сабанлапта хата салгъанларына къарамай, Адыгеяда, специалистлени тергеулерине кёре, кюзюк мирзеулюкден иги тирлик алынырыкъды. Аны юсюнден ТАСС-ха республиканы Эл миюк министерствосуну башчысы Юрий Петров билдиргенди.

«Регион Россейде биринчи болуп башлаганды арпаны оруп. Бюгюнлюкде хар гектардан 60 центнерден артыкъ мирзеу алынады. Тенгешдирир ючюн: арт беш жылда Адыгеяда орта эсеп бла 38 центнерден кёп жыйылмагъанды. Бытыр а ол кёрюмдо 49-ге жетгенди, деп къошханды ол».

сферада надзор этиюну федерал службасыны КЪМР-де Управлениасыны таматасы **Жираслан Пагов**, комиссияны секретары, министерствода юйорню эм сабийлики социальный къоруулау жаны бла бёлюмню таматасы **Шауаланы Тахир** баргъандыла.

Биринчи сменде, ала уа төрт боллукъдула, «Кавказ» санаторийде 800 сабий солуйду. Аладан 300-сю Астраханьдан келгендиле. Бизни республикадан асламысы уа Нартадагы школ-интернатдандыла, баскетбол, дзюдо, волейбол, дагыда башха тюрлю спорт секциялага жюрюген жашла бла къызладыла. Башха смендеде Чеченден, Ингушетиядан, Дагыстандан, Къарачай-Черкесден эмда бирси регионладан школчуланы сакълайдыла.

Комиссияны членлери солугъ-

рек ыразылыкъ бла айтханларына тынгылагъан да хычыуун эди.

Комиссияны къаууму кеси да шагъат болгъанды республикалы, андан да магъаналы эришууледе хорлагъан баскетболчуланы командасыны жараулары къалай баргъанларына. Кёп болмай ала «Локобаскет» деген школ лигада болмуш майдаллага тийишли болгъандыла.

Ашны юсюнден айтханда, ол кюннге беш кере бериледи. Столлада жангы кёгетле, жемишле болмуш майдаллага тийишли болгъандыла.

«Фохмулу сабийлеге да энчи программала хазырайдыла: аланы миллет эмда шёндюголю тепсеулеге юйретедиле, сейрилик къадарлары болгъан адамла, атлары айтылгъан спортчула бла да тюбешуле, литература ингириле

ЕГЭ

Орус тилни иги билгенлени саны кёбейгенди

Республикада бу кюнде тарыхдан бла информатика эм ИКТ предметледен Бир къырал экзаменле бардырылгъандыла. КЪМР-ни Правительствосуну Председателини орунбасары - билим берии, илму эм жаш төлюню ишлери жаны бла министр Нина Емузова, төреде болгъаныча, ала бардырылыкъ пунктладан биринде болгъанды, деп билдиргендиле министрствону пресс-службасындан.

- Экзаменле бошалырга энди алай кёп къалмагъанды. Алага къатышханланы барына да ке-

симден эмда мен таматалыкъ этген къауумдан ыразылыгымы билдирерге сюеме. Сизни ишигизни къыйматлыгы баямды, ахшы тюрлиниле да шартдыла.

Республикада акыглылы, билимли сабийле аслам болгъанына орус тилден экзаменни эсеплери да этдиле шагъат. Бу предметден тогуз выпускник жюзюшер балл алгъандыла. Бизнича алай гитче республикага ол уллу жетишмди. Алай, аны бла тынчайып къалмай, келир жылда окутуу ишнн къолга бютюнда къаты алып, аланы санын андан да

аслам этерге кюреширикбиз, - дегенди министр.

Тарых бла информатика эм ИКТ предметлени выпускникле кеслери эркинликлери бла бередила. Биринчисине 1736 адам къатышханды, экинчисине уа - 100 адам. Ала экиси да 3 сагъат бла 55 минут барадыла. Тюрлю-тюрлю бузукълукъла ючюн аладан төртеулене къысталгъанды. Экзаменлени эсеплери уа 29 июньдан кеч къалмай белгили боллукъдула.

Бизни корр.

Чыдамлылыкъ ёсгенди

Бир къырал экзаменни берии окуучулага психология жаны бла къыйын болгъаны белгилиди. Алай, Терк медицина болушукъ этген станцияны баш врачы Светлана Барагунова билдиргенге кёре, жаш адамла ЕГЭ бла байламлы стрессни игирек кётюрюп башлагандыла.

Анга шагъатлыкъга уа бу эсеплени келтирирге

боллукъду: быйыл экзамен берилген жерледен медицина болушукъну излегенлени саны, былтыр бла тенгешдиргенде, эки кереге азайгъанды. Врачланы болушукълары битеу да сегиз кере керек болгъанды.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

19 ИЮНЬ – МЕДИЦИНА ИШЧИНИ КЮНЮ

«Москвада кылып, бийик чеклеге жетиширге да боллук эдим, алай туугъан журтума жарагъаным манга бек магъаналыды»

Асанланы Орусбийни жашы Алим бююнлюкте Къабарты-Малкъарны саулуку сакълау министрине кыуллукъун толтурады. Ол кеп жылланы «Психиатрланы россейли обществосу» жамауат организацианы регион бѐлюмюне башчылык этгенди. КъМР-де медиклени арасында биринчи болуп ахчагъа ойнаргъа юйренчкелени багъууну кыурагъанды.

XXI ъмюрно ал жылларында, битеу кыралдача, бизни республикада да адамла, къадарлары сынп, кысыха заманны ичинде байыкъланыргъа умут этип, автоматлада ойнап, алада битеу хакъларын, пенсияларын кыюп башлагъандыла. Нальчикчилени эслеринде да болуп, шахарны хар орамында «Нежданчик» деген атлары бла оюн клубла ачылып, омакъ сыфатлары, алдау чакъыруулары бла адамланы теритип тургъанлары. Бююнлюкте уа, кыралда энчи белгиленген жерледе болмаса, ахча оюнла кыурагъа эркин этилмейди. Алай ич ишле органланы келечилери айгъа бек аздан бир-эки клубну ишин тыядыла.

Кертиди, бир кере окъуна хорламны татыуун аныглагъан. бир-эки шай кыоратып, аны орунуна кыолуна минг сом алгъан адамгъа тохтагъан кыыйынды. Ол оюннга кызып, битеу акылы, кѐлю бла берилип кыалады. Ол а ауруу болмай неди.

«Федерал законлагъа кийирилген тюзетиуленни хайырындан залла жалыгъандыла, ойнаргъа юйренчек болгъанланы саны да азайгъанды, -дейди бизни бла ушакъда Асанланы Алим. – Алай оюн клубла жайылгъанлары уа бизни халкъгъа уллу кыыйынлык салгъандыла. Бу бизнес адамланы социальный болумларына, кыолайлыкъларына кыарамайды, кыуруда ахча излейди. Бизге уа ауругъанларын, ойнаргъа юйренчек болгъанларын аныглагъан адамла келгендиле, жарсыгъа, ала аз туююл эдиле.

Психиатрия, Асанланы Алим абу усталыкыны сайлагъанды, ахчагъа ойнаргъа юйренчек болууну ичгичилик, наркомания дегенча ауруула бла тенг этеди. «Быллай адамла кеслерин саусузлагъа сана-

майдыла, аланы жууукълары да аны букъдурргъа ѳчдюле. Ала психолог-ла бу проблеманы асыры семиртген, уллу эс бургъан сунадыла. Бизге уа дарманланы эмда психиатрия мадарланы болушлукълары бла адамланы сау этерге кыолдан келгенди. Насыпха, кѐплени артха, жамауатха, юйорлерине кыайтаралгъанбыз», -дейди, ол кезиуде ишин эсгерге, Алим Орусбиевич.

Ол жашауда этген сайлауна атасы бла анасы да себеплик этген болурла. Орусбий кѐп жылланы республикалы больницада сурдолог болуп ишлегенди, анасы Алимат а – устаз. «Атамы юлгюсю кѐз аллымдады. Анга болушлукъ излеп кѐп адам келгенди. Ол кечеди, кюндю деп кыарамагъанды, барысына да кыолундан келгенича болушургъа кюрешгенди.

Аны кѐрүп, врач болургъа итингенме. Психиатрияны сайлагъаным а жазыу болур эди. Окъугъанымда травматолог неда хирург болургъа муратлы эдим. Училищеден сора КъМКЪУ-ну медицина факультетини ингири бѐлюмюнде окъугъанма. Аны бла бирге республикалы больницада массажист болуп ишлегенме.

Алай заман жетмей эди, окъугъан, ишлеген да кыыйын болгъанды. Аны

себепли терк психиатрия болушлукъ берген службагъа кѳемере. Биринчи - санитар, артда фельдшер болама, вузну бошар заманнга уа психиатрияны сойгеними аныглайма», - дейди бизни ушакъ нѳгерибиз.

Дипломну алгъандан сора Алим Динтернатураны да бошайды, ызы бла уа Москваны психиатрия жаны бла илму-излем институтуну клиникалы ординатурасына киреди. Окъый тургъанлай П.Ганнушкин атлы психиатрия клиникалы больницада врач-психиатр болуп ишлегенди. 2004 жылда Москвада окъуун бошاپ, кандидат диссертациясын кыоруулайды. Нальчикге кыайтып, мында КъМР-ни Психоневрология диспансерини бѐлюмюне башчылыкъ этеди, Къабарты-Малкъар кырал университетни медицина факультетини психиатрия кафедрасыны ассистенти болгъанды.

Фахмулу жаш адамларыбыз республикадан тышына кетип, кыралыбызны уллу шахарларында иште тохташадыла. Москваны вузуну дипломун кыолгъа алып, артха, туугъан журтуна, кыайтмай кыалгъан ненча жашыбыз бла кызыбыз болурла. Алай Алим аланы санындан туююлду, ол туугъан журтуна, халкъына,

республикасына болушургъа кереклине туююнгенди.

Аны кыралыбызны ара шахарында кыалыр онгу бар эди. Илму башчысы Ольга Вертоградова институтда илму кыуллукъчу болургъа чакъыргъанды, алай жаш, аны унамай, юйге кыайтханды. «Мен окъуугъа целевой ординатурагъа киргенме, алай эсе уа, вузну бошагъандан сора республикагъа кыайтыргъа сѳз бергенме. Ол кезиуде, шѳндю да бизни медицинада кадрла жетишмейдиле.

Дагъыда мен жууукъларымы бек сюеме. Кесим уллу юйорденме – атамы, анамы тукъумларындан да экиге айланган эгечлерим бла кыарындашларым эзлиге жууукъдула. Мен а, туудукъланы таматасыча, башхалагъа юлгю болургъа борчлума. Жууукъларымы, бизни жерибизни, тауларыбызны бек сюеме. Москвада кыалып, бийик жетишимле да болду-раллыкъ эдим, алай андан туугъан журтума жарагъаным магъаналыды», - дейди Алим.

Врач окъуун тохтатыргъа эркин туююлду, кюннге бир-эки сагъатны окъуна билимин игилендириуге бѐлюрге тийишлиди, деп акыл этеди бизни ушакъ нѳгерибиз. Аны жашауунда иги устазла, специалистле бла да жолугъургъа насыбы болгъанды. Бютюнда уа ол Ольга Вертоградовагъа ырызлыгъын айтады, аны бла тубешгенин уллу насыпха санайды.

«Аны башчылыгъында илму ишими жазгъанда жашауумда тюз сайлау этгениме туююнгенме, - дейди. - Ольга Петровна медицина илмуланы докторду, Москваны психиатрия жаны бла илму-излем институтуну профессору, шѳндюгю психиатрияда кѐп илму жангычылыкъланы авторду.

Устазла адамгъа тюз жол кѳргюзтедиле, алай кесинг да айныргъа, ѳсерге, билиминги игилендирирге борчлуса. Спорт да адамны кыылыгъына, халине уллу себеплик этеди. Аны бла кюрешген чырмауладан, тыйгычладан ѳтерге юйренеди, ич дунясы кючленеди. Дагъыда врач илмудан артха кыалыргъа эркин туююлду. Усталыгъын бла байламлы статьяла, тинтиуле бла шагъырейленмесенг, замандан артха кыалып, санга ышанган адамланы алдаргъа боллукъса. Диплом кыоллу болуп, аны бла тынчайып кыалгъан терс жолдады.

КСАНАЛАНЫ Фатима.

Кыол сапыу

Халны мажал этерик келишим

Россейни ФСИН-ини КъМР-де Управлениясыны бла Къабарты-Малкъар Республиканы Культура министерствосуну араларында бирге ишлеуно юсонден келишим этилгенди. Анга УФСИН-ни таматасы Мухамед Маржохов бла культура министр Мухадин Кумахов кыол салгъандыла. Документге кѳре эки ведомство да маданият- билим беруи эмда жарыкъландыруу ишн игилендириуно, УФСИН-де ишлегенле бла асламлы

культура жумушла бардырууну тирилтиуно мадарларын бирге этерикдиле.

Мухамед Маржохов УФСИН-ни КъМР-ни Культура министерствосу бла байламлыкълары эрте кыурагъанларын айтып, ала мындан ары да айный, кючлене, хайырлары да ѳсе барлыкъларына, бу келишим а алагъа жангы кыаруу берликлерине ийнанганын билдиргенди.

УФСИН-ни пресс-службасы.

ЮБИЛЕЙ

Аны баш ышанлары - тохтаусуз тирилик эмда тюзлюкге итиниу

Жашаууму узакъ жолунда көргөн, билген затларымы юслеринден сагыш этсем, акъылым бек алгъа таулу тиширину огъурлулугъуна, жигерлигине, сырына, кылыгына келип тиреледи. Бизни аналарыбызда, эгечлерибизде тэзюмлююк, гиртчилик, иш кёллююк, балаларына сыймеклик болгъанча уллуду. Ала не ауур кюнледе да тунгюлюп, кеслерин хомухлукъга бошламагъандыла. Алагъа уа адамлыкъны ышанларын сакъалааллыкъларын бла къаллыкъларын сынарча кеп кыйынлыкъла тюшгендиле.

Ол шартладан оюм этип, мен аллай аналадан туугъан, бюгюнлюкде юйор ёсдюрген, миллетибизни бетин чыгъаргъан эм жарытхан тиширууларыбыздан бирини юсюнден айтырга сюеме. Ол Габоланы Асланны кызы Разиятды - Шауаланы келинлери. Аны кесин бетден-бетге таныгынынч окъуна, республикалы радиода диктор болгъан заманында жумушакъ ауазын эшитип, ким болур бу ариу сёзлю тиширүү деп, узакъдан сыйсюнюп, тансыкълап турганма. Ол заманда мени статьяларымы да радиода тилибизни бал татыуун чыгъарып, аламант ариу окъуучу эди, аны ауазы энтта да къулагъыма эшитилгенлей турады.

Мындан кеп жыл алгъа уа Разият Къабарты-Малкъар Республиканы Журналистлерини союзуну правленийни председателини орунбасары болуп ишлеп башлагъандан бери аны бла жууукъ шагъырейленгенме. Адамлыкъны уллулугъуна къуруда ыспас этеме. Ол жаламанда мени оюмун туююлдо. Аны таныгъан хар инсан анга ыразылыкънын таза кёлю бла айтады. Баям, аллай адепли, игилики жол нёгер этген адамла болмасала, жашау мутхуз, татыуусуз болур эди, дейдиле. Аны алайлыкъны ишексизди.

Мен кесим а Разиятны юсюнде чынтты таулу ананы, эгечни сыфатларын да, кылыкъларын да, сырларын да кёреме десем, жалгъан сёз айтмам. Тынгалы иши болгъан, журналист фахмусун жылдан-жылгъа ёсдюре, окъуучуладан ыразылыкъ таба баргъан эгечибиз ариулулугъу, тизгини бла къарагъан кёзюню кыуандырады. Ич дуниясын алып къарасакъ да, аны халаллыкъны, журек ачыкълыгыны уллугъа, гитчеге да кюн жарыгыча тиедиле.

Баям, саулай Тёбен Чегем эл сыйген, багъалагъан атасы Асланда болгъан жигитлик, ётгюрлюк, адеп-кылыкъ кичи кызы Разиятха артыкъда бек кёчген болурла деригим келеди. Анасындан эртте ёксюз къалгъан эсе да, ол аламант къарындашларыны, эгечлерини араларында эркеленип, багъаланып ёсгенди. Бусагъатда Рафазель бла огъурлу юйор ёсдюредди, туугъан, туудукъларына къууана жашайды.

Энди уа окъуучуну эсин быллай бир къауум шартха бурлукъ эдим. Озгъан ёмюрню 90-чы жыл-

ларында хар миллет да къыралны демократиялы тюрлениулерини чеклеринде кесини баш эркинликери ючюн кюреш бардыргъанды. Малкъар халкъ да республикада тенглик болурун излей эди. Аны бла байламлы театрыбызны мекямыны аллында майданда уллу митинг баргъанды. Тёгерекни уа бетлерине къапла кийгенле сакълайдыла. Жыйылгъанла мамыр халда тилеклерин айта, келишиулюк, жарашуулулукъ болурун излегендиле. Бир тюрлю къауугъа, туююш да, уллу кычырып селешген да жокъ эди.

Алай тёгерекде болумгъа, халгъа къарап, экеу-экеу, ючеу-ючеу селеше тургъан жаш адамларыны къатларына эки милициячы келеди да, Гузойла-

ны Асхатны энди жете келген бёкем санлы жашы Азаматны къолтукъларындан тутуп, машинагъа миндирип кетедиле. Бу артыкълыкны кешюп, Разият, эки жашны да нёгер этип, аланы ызларындан къууулады. Салып МВД-ны Нальчикде ол заманда 2-чи бёлюмюню таматасына кирип, бу жаш адамны терслиги болмай тургъанлай алып кетерге ким эркинлик бергенди сизге деп, жашны башын уллу палахдан сакълагъанды. Бусагъатда Азамат, ариу юйор ёсдюре, Хасанияда жашайды. Атасы, анасы уа Разиятха бла анга нёгерлик этген эр журекли жашлагъа ыспас этедиле.

Бир жолда да эки полициячы, эки таулу жашны ортагъа алып, жалгъан дау айтып, ич ишлени Байсолтанланы Алим атлы орамда орналгъан 1-чи бёлюмюне элтип кетедиле. Аланы алай кёргенде, Разият бара тургъан жумушун къююп, ала бла бирге бёлюмню начальнигине кирип, жашланы бир тюрлю терсликери болмагъанын аланы кёзлерине тутуп, экинчи да башларына бош этдирген эди. Жашла уа бусагъатда миллетибизни хайт деген адамларыдыла.

Мен кесими юсюнден айтханда да, аны кеп ахшылыкънын кёргенме. Сёз ючюн, аварияда ачып, болыницагъа тюшгенimde, аны кыйгъырыуун кюн сайын сезгенлей турганма. Манга бакъгъан врач - Тёбен Чегемден Къумукъланы Магомет - бир эрттенликде палатагъа кире келгенлей, кюлюп, былай айтхан эди: «Билемисе, шухум, бюгюн эрттенликде сагъат жетиде ишге келирге машинамы хазырлай тургъанлай, Разият селешгенди да: «Аллах ючюн, Магомет, ол бизни Мухадинге бир иги кел салып къара, мен сенден аны бек тилейме!» - дегенди. Алайды да, мени бир жерлим сени манга энтта да бир кере аманат этгенди».

Разият республиканы Журналистлерини союзуну атындан кеп тюрлю асламлы къурау ишлеге къатышды, оюмлу сёз айта биледи. Аны ючюн анга кыйда да жарыкъ тюбейдиле, тёрге чыгъарадыла.

Сабийле ёсдюрген, юйор таматаны багъалай, намысын тэппесинде журюте билген, атаны, къарындашларыны, эгечлени, жууукъланы, ахлулары къачларын таза журюкден сыйларгъа кюч, къары тапхан, халкъыны чынтты ёкюлю болалгъан юй бийчени, эгечни атын алтын харфла бла жазар эдим миллетими эсертме китабы жарашдырылса. Ким биледи, аллай кюн да келир. Китапны биринчи тизгинлерине аныча кызыларыбызны атлары жазылыларына мен ишексизме.

Бу кюнледе Разият кесини юбилейни белгилейди. Мен анга ёмюрюнг узакъ болсун, юйорюнгден къууана жашарча къадар санга уллу насып берсин, дейме.

ТЕММОЛАНЫ Мухадин.

Телефон ыз

Жамауатны жарсыуларына тийишли эс бурулгъанды

КъМР-ни Урунуу, иш бла жалчытуу эм социальный кьюруула министрствосунда аны коррупциягъа къажу ишини юсюнден адамла бла "тюзюлей телефон ыз" бардырылгъанды.

Ол кюн республикада жашагъанла министрствону эмда анга бойсунган учреждениялары ишчилерини жанындан бир тюрлю низамсызлыкъ, законсузлукъ шарт эслегенлерини неда ала кеслерини борчларын тийишлисича толтурмагъанларыны юсюнден билдирге боллукъ эдиле. Аны бла бирге ол неда бу ишни, жумушну юсюнден сорууларын да берирге.

Адамла битеу районладан да селешгендиле. Соруулары асламысы ахча пособияла, компенсацияла, субсидиялары жарашдыруу, болушлукъ алыр амаллары тинтиу бла байламлы эдиле. Коррупциялыкъларны юсюнден айтхан болмагъанды.

Эсигизге салайыкъ: **42-49-47** телефон номер кюн сайын эрттенликде тогуздан ингирде сагъат алтыгъа дери ишлейди.

ТОКМАКОВА Мадина, КъМР-ни Урунуу, иш бла жалчытуу эм социальный кьюруула министрствосуну пресс-службасы.

КЪАЙГЪЫРЫУ

Сакъ жауунла салгъан заранны кетердиле

Тёбен Чегемде, республиканы кеп жерлериндеча, арт кюнледе сакъ жауунла жаууп, ырхы суула жоллары тозуратхандыла. Бегирикда тау элдеде хал ол жаны бла осалыракъ эди. Бузулгъан жоллада адамлагъа, техникагъа да журюген кыйын болгъаны баямды. Ол себепден элни администрациясы, Къонакъланы Илиясны башчылыкъында, аланы батыу жерлерине зыгъыр ташып, тап халгъа келтирирге оную этгенди.

Тапландыруу жумушла элни сегиз орамында бардырылгъандыла. Администрацияны келечиси Баймързаланы Адик ишле тынгалы тамамлангъанларын белгилегенди. «Тамаша

элибизде жашау тынч болурча, къолубуздан келгени аямау - бизни баш борчубуздуду. Адамлары жарсыуларыне да этип кетерирге кюрешибиз» - дегенди Къонакълу ула.

Кюн аякса, ишчиле жайгъан зыгъыр жерге къатып, тюз асфальгъа боллукъду. Бу кемчилик кетгенине эллиле да бек ыразыдыла.

БАЙТУУГЪАНЛАНЫ Исмайл.

ЖУРНАЛИСТ ЖОЛЛА

Хатерли адам - кѳууанчды, байлыкѳды

Журналист жолла эсингде да болмай турганлай сѳйир жерлеге элтедиле, тюрлю-тюрлю адамлагга да тубешдиредиле. Бирлери эсде, жарык такыйкы-алача, кыаладыла, бирлери уа унутуладыла.

Мени да алай жолоучулукларым кѳп болгандыла. Ма аладан бири. Газетни жумушу бла эл мюлк бѳлюмнѳ таматасы Токумаланы Хусей бла мен командировкагга Хаймашагга барабыз. Экибиз да Кенделенни башына дери автобус бла жетдик. Алайда уа бизни УАЗик сакылап турурга керек эди. Кюн эрттенликден окѳуна асыры кыздырган, салкынды болмаса, ачык жерде туруп кыару жокѳду. Бир кесек мычыгыныбыздан сора машина келип аллыбыздан тохтады. Ол асыры эскиден, геттен башында тешик болмаган жери жокѳ эди. Не этерик эдик, башха амалыбыз жокѳ эди да, олтурдук да тебиредик.

Башыбыздан кюн таякѳла, тешикледен ѳтѳп, кыздырадыла, аллыбызда барган уллу машина кѳтѳргѳн букѳу уа, жан-жанындан кирип, солуубузну тыйдырады. Хаймашаны жоллары энди бир затха да ушагандыла, ансы ол заманда уа бек кѳркѳууу эдиле.

Шофѳрѳбуз Мухаммат а асыры терк баргандан, машина бусагѳат жолдан бир жанына ташады деп, абызырап келеме. Ол, кюжюге кыарап, мени халими кѳрѳп: «Кѳркѳма, бу жоллада кѳп айланганма, мен танымаган таш да жокѳду, сау-саламат жетдирикме», деп кѳллендиреди.

Алай эте, Хаймаша жайлыкѳгга да жетдик. Бир ариу

Хамит эм Лейля кызлары Зарема бла.

талада кѳп тюрсюнлю гюлле тюз да кюйѳзча жайылындыла, салкын аязчык бир кесек сериунок берди. Биз машинадан тюшгенлей, бек биринчи уллу тюкѳнни эшик аллында шиткиче олтуруп турган биреулени кѳребиз. Кыатына барып саламлашабыз.

Ол тюкѳнчи Тюбейланы Хамит эди. Жумушубузну айтабыз. «Бусагѳатда хазна адам табарык туюлюсюз, кими малла кютеди, кими сют жарашдырады. Узакѳдан келгенсиз, бир кесек эс жыйыгыз, айран да ичип, гыржын да ашап, ишигизни алай башлагыз», - дейди.

Бизни тынгылагганыбызны кѳрѳп, дагыда кыаты болады. Хусей да: «Хамит алай айтды эсе, сыйлаггынчы тынчайырык туюлюдо, ол бери келген ким болса да, анга кѳнакѳбайлыкѳ этмей кѳймау-чуду, кел, айтханын этейик», - дейди.

Ол кюн Хамитни юй бийчеси Лейля аллыбызга салган гыржындан бла кѳш айрандан татылуу зат эрттенден бери да ашамаган эдим. Гитче заманыбызда атабызга кѳшча барсакѳ, ол сыйлачу эди бизни алай. Ала экиси да мени сабий заманымы кѳ аллыма келтирди.

Иги да сыйланганныбыздан сора, тѳгерекге-башха кыарай, тюкеннге да киребиз. «Бусагѳатда гитчерек этерге тюшгенди, алгын а бери алай товарла келтирилиучо эдиле!.. Нальчикден окѳуна келип алыучо эдиле аланы. Энди уа колхозла, совхозла кыруудула, берекет да ала бла бирге кетди», - деп ахтына эди Хамит.

Хусей экибиз туберик адамларыбызны да жокѳлап, клубха кырип, анда болумну да кѳрѳп, юйге тебирейик деп турганыбызлай,

тохтады. Бираздан кыарасам, жатып тура эди. Фермада ишлегенден андан кѳл жуугандыла. Еллюкю деп кѳйѳгандыла.

Андын узакѳдан кѳре турама. Акѳсаганлай айланады. Кѳбюсюнде уа жатылды. Таналагга ашатыргга тартылган мирзеу береди. Андан челекни белги бла бир алып, атны кыатына баурама. Асыры кыарысуздан, ѳрге

бизни келтиргѳн машина сынып, шофѳр да аны чачып кюреше эди. Алай бла ингир кыарангысы да жетди. Элге уа жол узакѳды. Хусей: «Мен а кѳшода жашла бла кыалыр эдим, санга не амал ансы», - деп, кыайгырыргга кыалды. Аны эшитген Хамит бла Лейля ол ингирде жашлары Морисни чакырыдыла. Кесинги жибермейме деп, биргеме Лейля да келди.

Кенделеннге кыаппа-кыарангыда жыйылдык. Тюбейланы арбазда уа чыракѳла жарык жанадыла. Эки кыаты ариу юй, ашхана, жаппа, тѳгерекде голле. Мен Лейля бла, ачык мекямда олтуруп, ушакѳ бардырабыз. Кызы уа стол кыурап кюрешеди. Аллыбызга тылыу эте турган жашил шорпа келтирип да салады. Аны ийиси бюкюнд бурунума урады. Зарема уа анасына тырман этеди: «Кѳнакѳ келлигин билдирсѳнг эди уа, башха ашла да хазырлар эдим». Алай эте, иги кесекге дери олтурдук. Сора Лейля Заремагга манга жер эттирди. Юйно экинчи кыатысында бир ариу жасалган отоуда кыуш тѳшекни юсюнде чыммакѳ-акѳ жабуу жайылып, анга кѳре жастыгы, жууурганы да...

-Тынчай, суюсенг терезени жеписин ачып кыояйым, бери ургѳуйла кирлик туюлюдоле, ырачат жукѳла, ариу танг атдыр, - деп, кыыз эшикни тынчыкѳ жабып кетеди. Эрттенликде жашлары мени жѳнгил машинасына олтуртуп, Нальчикге келтиргѳн эди.

Ол кюнден бери талай жыл озганды. Хаймашагга юч жыл мындан алгга дагыда иш бла барыргга тюшгенди.

Бир кюн завфермадык келеди да: «Атны сау этдинг. Энди сен мында ишлеген кыадар ол сеникиди. Башыгга жарат», - деп, бир иер да береди.

Экинчи кюн жюгенни кийдирдим, иер салдым, бир чыпыннга байладым, кюн ортагга дери жибермей турдум. Ол да ычыныргга тартылмады. Андан сора атха миндим. Бир тюрлю кыылыкѳ да этмедим.

Бир кюн завфермадык келеди да: «Атны сау этдинг. Энди сен мында ишлеген кыадар ол сеникиди. Башыгга жарат», - деп, бир иер да береди.

Экинчи кюн жюгенни кийдирдим, иер салдым, бир чыпыннга байладым, кюн ортагга дери жибермей турдум. Ол да ычыныргга тартылмады. Андан сора атха миндим. Бир тюрлю кыылыкѳ да этмедим.

Ингирде аны бла юйге келеме. Эрттенликде уа ише барама. «Агѳаз», - деп кычырсам, ауазымы эшитгенлей, кишгенден да этип жетеди кыатыма. Абадан малчыладан бири, кыарай келтип: «Теири, бир амал болса, сѳлешдирген да этерик эдинг», - деген эди.

Майны алтынчы кюнѳне аскерге чакырыу кыагыт келди. Атны ѳтѳрдюм, кесим а аскерге кетдим. Эки жылдан кыайтдым. Ферманы да унутдум. Нальчикде кыруушуп управленигга ише тохтадым, университетни кечегѳ бѳлюмѳне да кирдим. Кюндюз ишлейме, кече уа окуйума.

Солу кюнден биринде юйге тебирейме. Элге жетип, автобусдан тюшѳме. Кюн орта эди. Бахчала кыыйры жауу жолчукѳ бла бара турганлай, аллымда бир атлы кѳрѳюнеди.

Анда эл мюлкде ишлегенлени кенгешлери бола эди. Тюкен этилип, терезелери ууалып, клубда да асыры суукѳдан, олтурур кыару жокѳ. Тѳгерекде да ол замандагы берекет эсленмей эди. Бусагѳатда анда таматалыкѳ этген жашха тюкен а нек ишлемейди деп сорама. Жайлыкѳ энчи иелигеге юлешингенли хар ким кереклисин биргесине алып келеди, деп жуаулайды. Мен а Тюбейланы Хамитге, Лейлягга да тубереме деп кыуанып келе эдим да... Ол адамла манга этген хурметни жашаган ѳмѳрѳмде унутмам.

Быйыл январь айда уа Кыабарты-Малкѳар кыарал университетде бир жыйылуу болады. Ары республиканы школларындан устазла, окуучула да келген эдиле. Анда мени кыатыма бир тиширыу келеди. Башында кыара жауулу, юсюнде кыара жыйрыгы. «Сиз Марзият туюлюмосуз?» - деп сорады.

-Хай, Марзиятма, сен а кимсе, таныялмайма, кечгинлик бер, - дейме. «Мен Кенделенде Тюбейланы Хамитни кызы Заремама». Олсагѳат кѳз аллыма жарык кѳллю, кѳзлери да жиптирегѳн чырайлы, жашил шорпа келтиргѳн кыыз келди.

-Не болганды, кыара нек кийгенсе? - деп сорама. Ол а, жилмамырап: «Анам ауушханды», - деди. Мен уллу бушу этгеними айтама. Ма бу эсгеруѳюмю да анга уллу хурмет этгеними билдирип жазганма. Ол дуниясы жарык, жатхан жери жумушакѳ болсуна. Керти да уллу адамлыкѳ болган, чынты таулу тиширыу эди ол.

ХОЛАЛАНЫ Марзият.

Бир жанлыракѳ кетип бара эди. Мени кѳргѳнлей, терк тохтады. Ат мени таба бурулады. Сора башын энише-ѳрге булгѳап тебирейди.

Иеси, жюгенден тартып, бир жанына бурунда кюрешеди. Алай тѳрт аякѳлы аллыма келип тохтады. Сора башын манга ышыйды.

Ат юсюнде киши: «Оллох, кѳрдюгмю муну санга этгинен. Биз а мынга иерни кючѳден-мундан салабыз. Кесине да кѳркѳ-кѳркѳ минебиз. Аш да салабыз, ариу айтып да кюрешеди, бир кишиге жуашмайды. Фермадан юйге жол узакѳды. Мен да аны кючѳн жюрийѳме муну бла, ансы кыатына да жанларыкѳ туюлю эдим», - деди.

-Да бу мени «Агѳазымды», - дедим. Атны башын кыучакѳладым: «Ай, ариу «Агѳазым», таныпмы кюйдунг мени. Эки жыл озду да, унутмаганмыса. Ай, аперим, аперим, - деп, алгын этичюмча, бармакѳларым бла жалкѳасын тарадым. Ол а, уллу кѳзлѳрѳн кыакѳмай, кыараганлай турду.

Тюзѳн кыайтханда, кѳлѳм да толду, кыарысузлугѳуму ол адам эслемесин деп, атны аркѳасындан кыагыт: «Бар, «Агѳазчык», бар энди биз сени бла хазна кѳрѳшмѳзбиз», - деп, терк-терк атлап кетдим.

Андан бери эки жыйырма жылдан атлады. Жашау жолуде игиге, амангга да тубереме, ахшылыкѳны ангылаган узун бел ат а эсимдеди.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

Болгын иш

Атны кертичилиги

ле. Арбаны жанына кыарт байталны жегедиле, экинчи жанына уа-эмилкини. Башына жюген салып, ѳкеу болуп кючѳден келтиргендиле. Кюреше кетип, кѳп кыыйналып, аны да арбаны бир жанына жегедиле. Ол а асыры кийикден, ѳрге-ѳрге секирип, кыачар акылы этеди. Кыанатлары болсала, учуп окѳуна кетерик эди.

Арбагга силос жюклей турган малчыладан бири, атны кѳркѳтума деп, сенек бла силдейди да, кыалай эсе тапысы узалып, бир бутагын атны сол жапхагына сугады. «Боз этдинг алай, атны жарасы хазна сау болмайды. Кыадын бу ариу затны», - деп, адамла анга урушдула. Алай андан не хайыр, ол этеригин этди.

Жибердиле атны. Ол, юч аягында секире, бир жанына кетди. Фермадан узакѳ бармай кырытыш бар эди, алайгга жетип

окѳуна кѳбалмайды. Ийненден ѳтер дерча, арыкѳ болганды, жарасындан а ирини саркып барды.

Фермада кыара дарман кѳп эди. Иринин сыгып, андан салама. Бармакѳ кирир эди жарасына, ичине тешик болуп. Мен алай эте турганды, ол жеринден окѳуна турмады. Ашны да аллын да кюйдум. Ингир ала суу алып келеме. Ашны да таусуп, ѳрге кѳбуп тура эди. Суу да ичди.

Эки ыйыкны ичинде дарман салып, бакѳганлай турдум. Андан сора аз-аздан айный тебиреди. Дагыда бир онбеш кюнден алгыннгѳ мардасына келеди. Узунбел болганын ючѳн атына «Агѳаз» атадым. Фермадан узакѳ кетмейди. Эрттенликде ише келип, челекни таууш этдирсем неда «Агѳаз» деп кычырсам, жетип келир эди. Тартылган мирзеуден берир

Школну бошаган кезиуде, ол а 1971 жыл эди. Кыабарты-Малкѳар кыарал университетни кыурулуш бѳлюмѳне кирир акылы этеме. Тѳрт экзамен берирге керек эди да, экисинден иги белгиле алама, ючюнчюсюндѳн ѳталмай, ызыма кыайтама. Экинчи жыл а аскерге барыргга заманым жетеди. Алгын жаш адамгга инсан борчун толтурмаган айып эди.

Жаз башына дери кыайда жубанайым деп, аны кыайгысына киреме. Ол заманда Терпегѳж элде ара мюлкде эки сауулган ферма, жылкы, кѳйѳла кѳп эдиле. Элни адамыны асламысы алада ишлейдиле. Атам да аладан биринде ийнек саууучуду. «Таналагга кыараргга адам керекди», - деп мени ары элтеди.

Сюрюучю, ийнек саууучу, арбачы да болуп иги кесек адам кыармашады. Мен да алагга кѳшулама. Завферма уа Бѳзюланы Керимди. Ишндѳн ангылау болган, сѳзю ѳтѳн, кѳлунда урунганлагга хатер эте билген киши. Мени ишчи жериме элтеди: «Бюгюнден башлап была сени бююнугадыла», - дейди санап.

Элден фермагга дери уа юч километр чакѳлы жол барды. Асламысын сюрго ичи бла ѳтерге керек болады. Танг ахтынчы алайны ары барама, кече ортасында ызыма кыайтама. Жауун, кыар жауган кюнле болсала, ишден эсе жолда бегирек арыргга тюше эди.

Эрттенликде маллагга бичен салама, орунларын

Эски сурат

Къадарны айланч-бойланчлары

Сол жанында олтурган тиширүу тау бий Кючюкланы Сарыбий улу Аслангерийни юй бийчеси Барисбийланы Муссаны кызы Кябаханды. Онг жанындагы эр киши уа Кючюк улу кесиди. Сюелип турган жаш тиширүу аланы кызылары Бабынды.

Была Огъары Чегемдендиле. Бабындан сора, дагыда беш сабийлери болганды. Кыыз Жаннетхан, жашла Паша, Солтан, Махай, Кючюк.

Тамата къарындашлары Къарачайдан Кърымшаухалланы кызыларын алган эди. Аланы Мусса бла Алим деп эки жашлары болады. Солтан да Кърымшаухалланы киеулеры эди. Бир кызылары бла бир уланлары болады да, жаш Улуу Ата журт урушка кетип, андан къайтмаганды.

Ююнчю къарындашлары Махайны революциядан сора ёлтюргендиле. Кючюк да ол кезиуледе тас болганды.

Жаннетхан а, Орус-япон урушну жигити, Георгий жорну төрт даражасына тийишли болган Келеметланы Къаншаубийни бийчеси эди. Аланы эки кызылары Зайнаф, Мариям эмда бир жашлары Магомет болганды. Мариям аскер доктор болуп, урушну башындан аягына дери чыкыганды.

Бабын а Жануюкъланы Аслангерийни жашы Абдул-Мажит бла юйор къураганды. Жашлары Борис юйдегили болган эди. Кызылары Асият сюргюнню кезиуюнде 17-18 жылында ауушхан эди.

ОСМАНЛАНЫ ХЫЙСА.

Сурат 1913 жылда алыннганды.

ФИЛЬМ АЛЫУ

Къужур соруулагъа жууапла излей

«Россия-Культура» телеканалны чыгъармачылык къаууму «Искатели» деген кезиую бериулерин Къабарты-Малкъарда алдыра турады. Фильмни мурдоруна Виктор эм Мария Котляровланы «Ключи от тайн мира мёртвых. Что искали гитлеровцы в горах Кабардино-Балкарии» эм «Мистический Кавказ». В роли охотников за тайнами «Аненербе» деген китаплары алыннганды.

Кёп башха каналлагъа ушамай, «Культура» жалган сенсацияланы кёргозтюр кюрешмейди, «Искатели» уа таурула къурамайды. Ол телевиденияда Россейни бла тыш кыралланы тарыхларыны айтхылык кезиулерин ачыкылаган эм сейир программаладан бириди. Бу бериу

да къараучуланы эслерин кесине бурлукуду. Анда гитлерчиле республиканы тауларында не излегенлерини, «Аненербе» мистика организация бери не мурат бла келгенини, Минги таулану тийресинде «Немисли аэродром» деп аталган

жерни жашырынлыкъларыны юсюнден жууапла берирге кюреширдикиле. Бююнлюкде Нартаанда, Котляровланы Налчыкде офислеринде, Заюковода бла аны ёргерегинде таулада съёмкала бардырылгандыла. Экспедици-

ячыла 80 метр теренлиги болган шахтага тюргендиле. «Нартланы къабырларына» къайтхандыла. Шёндю уа ала Минги тауну шимал жанына «Немисли аэродромну» алдырыргъа ётгендиле.

Эсигизге салайык, Мария эм Виктор Котляровланы илму ишлери кёп башха бериуледе да хайырланылгандыла. «РЕН ТВ-да» «Тайны мира с Анной Чапман», НТВ-да «Военная тайна с Игорем Прокопенко» деген бериуледе аланы сюжетлери эслендиле. «Звезда» телеканал а «Тайна нацистского аэродрома» деген фильмни бир ненча кере да кёргозтгенди. Жангы бериу а эфирге жайны экинчи жарымында чыгъарыкды.

Виктор КОТЛЯРОВ.

Биллип къой!

Жукъугъа терк батылууну беш амалы

Жукъудан тоя эсегиз -бек игиди. Алай терк окуна жукълап къалырча насып хар кимге да тюршюп къалмайды. Да сора не амал? Жыйырма биринчи ёмюрде да къойланы саналмы турайык? Специалистле ма быллай тынч амаллагъа юйретдиле:

1. Къуруда бир заманда жатып жукъларга кюрешигиз. Организмиз ол кезиуге юйренеди да, кесин хазырлап башлайды. Къарангыны сюе эсегиз, жарыкны иймезча терезе жабыула тагъыгыз.

2. Жукъларга жатардан бир сагъат алгъа телевизорну, компьютерни ёчолтогюз (смартфонну бла планшетни да). Экранны жарыкылыгы кёзде болган нервни кюзгъаиди эмда мыйыгъа жукъуну кезиуюне

кёчерге чырмайды.

3. Акъылыгъызыны бийлеп турган сагъышла жукъларга къоймай эселе уа, къалам да,къагъыт да алыгъыз да, башыгъызга дайым да къайтып келген оюмларыгъызыны бир бири ызларындан тизип жазыгыз. Сёз ююн, «салкъынлыкъны алыргъа», «ыннагъа сёлеширге», «отпускуну юсюнден соруп билирге» дегенчала. Андан да игиси уа – аланы диктофоннга айтып бериудю. Мыйыгъа жумуш тамамланды деп, аллай белги келликди да, ол шодайып башларыкды.

4. Хар зат да тап болганчады, алай жюрек тынгысызлыкъ кёз кысаргъа къоймайды. Тёшекде арыбери бурулуп турмагыз. Къоьуп, не сёзлюкню, не автомобильге ремонт

этерге юйретген дефтерни, не къытай грамматиканы юсюнден китапны алыгъыз да, окугъуз. Кёлюгюзню салып. Сайлагъан текстигиз не къадар эригиую болса,ол къадар терк жукъларыксыз.

5. Салкъында жукъларган иги болгъанын ким да биледи. Алай эр бла къатынны ол жаны бла излемлери келишмеген кезиуле да боладыла. Бирде асыры кезиуудан, жукълалаймай къыйналасыз. Ол заманда жаланаык неда носкиле кийип балконнга чыгыгъыз. Сууукъ болгунчу сюелигиз. Сора чапханлай төшекге киргиз-олсагъат жукъугъа батыллыкъсыз.

Алина МАКЕЕВА

хазырлаганды.

«Комсомольская правда».

Ыйыкылыгы гараскон

18 июндан
25 июньнга дери

КЪОЧХАР. Кёлюгюз терк-терк тюрлене турады, бу кюнде да тюз алай боллукуду. Къарыуугъуз да азайганды. Солурга бла жукъларга заман табарга кюрешигиз.

ТАНА. Ишигизде проблемалага къайгыргъанлай турмагыз. Юйорюгюзге заманыгъыз болмай къаллыкды алай этсегиз. Жууукларыгъызыны тёзюмлююклерин чексиз сунмагыз.

ЭГИЗЛЕ. Сиз насып билетни чыгаргъансыз. Алай болгъанлыкыга, къыйналырга тюшерикди. Эриччелигизини хорласагыз, аллай жетишилмени аслам болдураллыкъ эдигиз.

АЙЫРЫЧАБАКЪ. Тёгерегизде болумлагъа тюз багъа бичалмайсыз. Ишлеге оюмул, сабыр кёзден къарагыз. Кёлюгюзню тюрленулерине бойсунуп къалмазга кюрешигиз.

АСЛАН. Ишигизде болум тюрлене тургъанына артык жарсыганча кёрюмейсиз. Сакъ болугуз: гитче жангылыу окуна къадарыгъызыны тап жанына бурлуку тойюлдо.

КЪЫЗ. Жаланда кесигизни сейирлеригизге эс бурмагъанлай, жууукларыгъызыны, бирге ишлегенлеригизни кёз къарамларына да акъылыгъызыны салыгыз. Бу ыйыкда эригизни неда юй бийчегизни мюлконе къол жетдирир умут этмегиз. Ол иги бла бошалмаз.

БАЗМАН. Кесигизни бир жанына салып туруугъуз кёплени ачыуландырады. Ырыскы тюршюрча жангы амалда излегиз.

АКЪЫРАП. Контракт келишим къурагъа онгла ачылыдыла. Алай анга экинчи ыйыкда къол салсагыз игиди. Кишиге сёз бермегиз, сиз аны не хазна толтураллыкъсыз.

МАРАУЧУ. Ахчагъызыны жояргъа къоркыу барды. Керексиз ишлеге, оюналагъа, ырыскы бла байламлы жумушлагъа къошулмазга кюрешигиз.

ТЕКЕМОЮЗ. Аслам эсигизни саулуугъузга буругъуз. Жангы ишлени башларга ахшы кезиу тойюлдо, андан эсе бираз солугъан этигиз.

СУУКЪУЙ. Ишигизде проблемала боллукуча кёрюнеди. Таматала бла даулашмагыз. Магъаналы оюмланы арта чыгарысыз. Жолоучулугъузну да башха заманга кёчюрюгюз. Ингирледе уа юйюгизге тургуз.

ЧАБАКЪЛА. Ишигизге артык эс бурганлай туругъуз, ансы улуу халатла этерге боллукусуз. Ала ююн а төлерге тюшер. Экили болууну акъылыгъызыны бийлерге къоймагыз. Магъаналы жумушларыгъызыны уа экинчи ыйыкга къоюгъуз.

